

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут

Кафедра цивільного права

Зеліско А.В.

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
для вивчення навчальної дисципліни
ТЕОРІЯ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Освітньо-наукова програма Право

Спеціальність 081 Право

Галузь знань 08 Право

Івано-Франківськ, 2022

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол №6 від 27 січня 2022 року).

Схвалено Науково-методичною радою навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 3 від «4» лютого 2022 р.)

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 6 від «10» лютого 2022 р.)

Зеліско А.В.

347 Зеліско А. В. Теорія суб'єктів цивільного права : методичний посібник для вивчення навчальної дисципліни третього освітньо-наукового рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право». Івано-Франківськ, 2022. 21 с. (0,8 а.а.)

Рецензенти:

Зозуляк О.І. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Гейнц Р.М. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Сучасні тенденції розвитку суспільних відносин спонукають до перегляду існуючих у науці напрацювань як щодо сфери цивільного права загалом, так і щодо спеціальних його напрямів, зокрема, теорії суб'єктів цивільного права. Ідеться про оптимізацію поєднання у науці та практиці існуючих усталених теоретико-правових конструкцій і особливостей сучасного розвитку суспільних відносин. Здобувачі освіти за результатами опанування дисципліни повинні бути глибинно та всебічно ознайомлені із ретроспективними умовами становлення теорії суб'єктів права в Україні, проблемами доктринального та прикладного характеру щодо суб'єктів цивільного права та реалізації ними правосуб'єктності, знаннями концептуальних положень провідних наукових шкіл у сфері теорії суб'єктів цивільного права та тенденціями її подальшого розвитку.

© Зеліско А. В., 2022

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
РОЗДІЛ 2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	6
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	21
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	30

РОЗДІЛ 1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль I. Науково-методологічні підходи щодо поняття, кваліфікаційних ознак та систематизації суб'єктів цивільного права.

Тема № 1. Теоретико-правові підходи до розуміння суб'єктів права. Суб'єкти права та суб'єкти правовідносин.

Поняття суб'єкта права : основні кваліфікаційні характеристики. Підходи щодо розуміння поняття суб'єкта правовідносин. Відмінність між поняттями суб'єкта права та суб'єкта правовідносин. Теоретико-правові підходи щодо розмежування означених понять.

Тема № 2. Суб'єкти цивільних відносин: поняття, кваліфікаційні ознаки, класифікація.

Кваліфікаційні ознаки суб'єкта цивільних правовідносин. Загальна характеристика фізичних осіб як суб'єктів цивільних правовідносин. Загальна характеристика юридичних осіб як суб'єктів цивільних правовідносин. Загальна характеристика публічно-правових утворень як суб'єктів цивільних правовідносин.

Модуль II. Правосуб'єктність окремих видів суб'єктів цивільного права.

Тема № 3. Поняття, кваліфікаційні ознаки та складові правосуб'єктності: доктринальні підходи.

Поняття правосуб'єктності в теорії держави і права та в цивільному праві. Складові елементи правосуб'єктності : легальні та доктринальні підходи. Правоздатність як елемент правосуб'єктності. Дієздатність як елемент правосуб'єктності. Деліктоздатність як елемент правосуб'єктності.

Тема № 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин: проблеми теорії та практики.

Історико-правовий розвиток поняття фізичної особи. Поняття правосуб'єктності фізичної особи як цивільно-правової категорії. Поняття цивільної правоздатності фізичної особи. Теорія динамічної та обмеженої правоздатності фізичної особи у цивілістичній доктрині. Поняття цивільної дієздатності та його розвиток у цивільно-правовій доктрині. Емансипація у цивільному праві. Дефекти дієздатності у цивільному праві. Деліктоздатність фізичних осіб.

Тема № 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин: проблеми теорії та практики.

Історико-правовий розвиток поняття юридичної особи. Поняття правосуб'єктності юридичної особи як цивільно-правової категорії. Поняття цивільної правоздатності юридичної особи: загальна, виключна та спеціальна

правоздатність. Поняття цивільної дієздатності юридичної особи та його розвиток у цивільно-правовій доктрині. Деліктоздатність юридичних осіб.

Тема № 6. Публічно-правові утворення як суб'єкти цивільних правовідносин: доктринальні та прикладні аспекти.

Історико-правовий розвиток поняття публічно-правового утворення як суб'єкта цивільних правовідносин. Поняття правосуб'єктності публічно-правового утворення як цивільно-правової категорії. Поняття цивільної правоздатності публічно-правового утворення. Поняття цивільної дієздатності публічно-правового утворення та його розвиток у цивільно-правовій доктрині. Деліктоздатність публічно-правового утворення.

Модуль III. Форми реалізації правосуб'єктності у цивільному праві.

Тема № 7. Реалізація правосуб'єктності суб'єктами цивільного права.

Поняття та види правових форм реалізації цивільної правосуб'єктності. Особливості реалізація цивільної правосуб'єктності фізичними особами. Особливості реалізація цивільної правосуб'єктності юридичними особами. Особливості реалізація цивільної правосуб'єктності публічно-правовими утвореннями.

Тема № 8. Договірна форма реалізації правосуб'єктності суб'єктами цивільного права.

Сутність договору як універсальної правової форми реалізації правосуб'єктності учасників цивільних відносин. Договороздатність фізичної особи. Договороздатність юридичної особи. Договороздатність публічно-правових утворень. Договір як акт індивідуального правотворення. Непоіменовані договори в цивільному праві України.

Тема №9. Корпоративна форма реалізації правосуб'єктності суб'єктами цивільного права.

Особливості створення юридичних осіб фізичними особами. Юридичні особи як засновники юридичних осіб. Публічно-правові утворення як засновники юридичних осіб. Легальний порядок створення юридичних осіб відмінності у поняттях засновник та учасник юридичної особи. Система юридичних осіб за законодавством України.

РОЗДІЛ 2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема № 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин: проблеми теорії та практики.

Питання для обговорення:

1. Історико-правовий розвиток поняття фізичної особи.
2. Поняття правосуб'єктності фізичної особи як цивільно-правової категорії.
3. Поняття цивільної правоздатності фізичної особи.
4. Теорія динамічної та обмеженої правоздатності фізичної особи у цивілістичній доктрині.
5. Поняття цивільної дієздатності та його розвиток у цивільно-правовій доктрині.
6. Емансипація у цивільному праві.
7. Дефекти дієздатності у цивільному праві. Деліктоздатність фізичних осіб.

Додаткові питання для дискусії:

Окресліть основні напрями адаптації вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу в сфері статусу суб'єктів правовідносин.

Назвіть представників Івано-Франківської наукової школи, які працювали над питанням правосуб'єктності учасників цивільних правовідносин та їх основні наукові праці.

У чому полягає специфіка формування доктрини суб'єктів цивільного права в Україні?

Назвіть одні із перших праць у сфері теорії суб'єктів цивільного права з часу набрання Україною незалежності?

Рекомендована література:

Вебере Я. Р. Правосуб'єктность граждан в советском гражданском и семейном праве. - Рига, 1976. – 206 с.

Ромовська З. Цивільна правоздатність громадян // Право України. - 1994. -№ Ю.-С. 51-54.

Ромовська З. Цивільна дієздатність громадянина (фізичної особи) // Право України. - 1995.-№ 2. - С. 24-26.

Цивільне право України: Академічний курс: Підручник: У двох томах / За заг. ред. Я.М.Шевченко. - Т. 1. Загальна частина. - К.: Ін Юре, 2003. - 520 с.

Харитонов Е. О. Гражданский кодекс Украины: комментарий / Е. О. Харитонов. – Х.: ООО «Одисей», 2003. – 678 с.

- Цивільне право. Загальна частина / За ред. професорів Підпригоди О. А., Бобрової Д. В. – К.: ВЕНТУРИ, 1995. – 544 с.
- Цивільне право України: підручник: у 2 кн. / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 719 с.
- Цивільне право: підручник: в 2 т. / [Борисова В. І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.]; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т.1. – 2004. – 480 с.
- Цивільне право України. Академічний курс / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Вид.2-ге, доп. і перероб. – К.: Концерн «Видавничий Дім Ін Юре», 2006. – Т.1. – 2006. – 602 с.
- Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К.: Істина, 2004. – 928 с.
- Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Вид. 3-є перероб. та доп. / за заг. ред. Харитонова Є. О. – Одеса: Юрид. літ., 2003. – 1079 с.
- Зорислава Ромовська Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник,- К.: Атіка, 2005.- 560 с.
- Заїка Ю.О. Українське цивільне право. Навч. посіб. — К. Істина, 2005. – 312 с.
- Цивільне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.
- Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової. – 2010 . – 752 с.
- Шишки Р.Б. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. Київ. - 2018. - С. 736
- Дзери О.В., Кузнецової Н. С. , Майданика Р. А. Цивільне право України. Загальна частина. // Заред. Київ.: - 2017. - С. 976
- Самілик Л. О., Корбут Л. П. Співвідношення понять "суб'єкт права", "особа", "суб'єкт правовідносин», "учасник відносин". Право і суспільство. - 2017. - С. 83–93.
- Талдикін О. В Правосу'єктність фізичних осіб: окремі аспекти. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ - 2016 - С. 55-60
- Прилуцький Р. Б., Миргородська А. П. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права [Текст] // Юрид. наука : наук. юрид. журн. - 2017. - С. 46-47.
- Стефанчук М.О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення: монографія. Київ: Артєк, 2020. 479 с.

Тема № 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин: проблеми теорії та практики.

Питання для обговорення та дискусії:

1. Історико-правовий розвиток поняття юридичної особи.
2. Поняття правосуб'єктності юридичної особи як цивільно-правової категорії.
3. Поняття цивільної правоздатності юридичної особи: загальна, виключна та спеціальна правоздатність.
4. Поняття цивільної дієздатності юридичної особи та його розвиток у цивільно-правовій доктрині.
5. Деліктоздатність юридичних осіб.

Додаткові питання для дискусії:

Окресліть особливості правосуб'єктності юридичних осіб.

Назвіть основні проблеми реалізації дієздатності фізичними особами.

Розкрийте основні підходи у доктрині цивільного права щодо моменту виникнення правосуб'єктності юридичних осіб.

Рекомендована література:

Винар Л. В. Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. - Львів, 2006.-20 с.

Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія. – К., 2004. – 328 с.

Цивільне право України: Академічний курс: Підручник: У двох томах / За заг. ред. Я.М.Шевченко. - Т. 1. Загальна частина. - К.: Ін Юре, 2003. - 520 с.

Харитонов Е. О. Гражданский кодекс Украины: комментарий / Е. О. Харитонов. – Х.: ООО «Одисей», 2003. – 678 с.

Цивільне право. Загальна частина / За ред. професорів Підпригори О. А., Бобрової Д. В. – К.: ВЕНТУРІ, 1995. – 544 с.

Цивільне право України: підручник: у 2 кн. / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – Кн. 1. – К.: Юринком Інтер, 2002. – 719 с.

Цивільне право: підручник: в 2 т. / [Борисова В. І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.]; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В.

Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т.1. – 2004. – 480 с.

Цивільне право України. Академічний курс / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Вид.2-ге, доп. і перероб. – К.: Концерн «Видавничий Дім Ін Юре», 2006. – Т.1. – 2006. – 602 с.

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. розробникі проекту Цивільного кодексу України. – К.: Істина, 2004. – 928 с.

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Вид. 3-є перероб. та доп. / за заг. ред. Харитонова Є. О. – Одеса: Юрид. літ., 2003. – 1079 с.

Зорислава Ромовська Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник,- К.: Атіка, 2005.- 560 с.

Заїка Ю.О. Українське цивільне право. Навч. посіб. — К. Істина, 2005. – 312 с.

Цивільне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.

Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової. – 2010 . – 752 с.

Іванов Ю.Ф., Куриліна О.В., Іванова М.В.Цивільне право України. У 2-х томах. Том 1. Навчальний посібник. // Київ, Алерта - 2019. - С. 346

Ромовська З.В. Українське цивільне право. Загальна частина: Академічний курс: Підручник. 3-тє вид // допов. Київ.: «ВД» Дакор» - 2017

Борденюк В. Поняття територіальної громади як суб'єкта цивільного права України // Право України. - 2017 - С. 189–197.

Юркевич Ю. До розмежування статусу юридичних осіб (їх об'єднань) публічного та приватного права. Підприємництво, господарство і право - 2016. - С. 46–50.

Кочин В.В. Теоретичні проблеми системи непідприємницьких товариств як юридичних осіб приватного права. Актуальні проблеми правознавства - 2016. - С. 119–122.

Надіра І. Проблеми класифікації юридичних осіб за законодавством України [Електроний ресурс] - 2019. - Режим доступа: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.9.014>. Спасибо-Фатеева І.В.Цивілістика: на шляху формування доктрин : вибр. наук. пр. Х. : Золоті сторінки, 2012. 696 с.

Тичкова О.Ю. Локальні корпоративні акти у цивільно-правовому регулюванні: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 «Цивільне право і

цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2009. 20 с.

Спасибо-Фатєєва І. В. Юридичні особи за Цивільним кодексом України. Приватне право. № 2. 2013. С. 62 – 70

Корпоративне право Польщі та України: монографія / Васильєва В.А., Гербет Анджей, Ковалишин О.Р. [та ін.]; за ред. проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 377 с.

Корпоративне право Австрії та України: монографія / Васильєва В.А., Ковалишин О.Р., Вікторія Робертсон [та ін.]; за ред. проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2015. 250 с.

Корпоративне право України: проблеми теорії та практики : монографія; за заг. ред. проф. В. А. Васильєвої; Нац. акад. правових наук України, Науково-дослід. ін-т приват. права і підприємств ім. акад. Ф. Г. Бурчака, Лабораторія проблем корпорат. Права ; ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника», Навчально-наук. юрид. ін.-т. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2017. 612 с.

Корпоративні правовідносини: монографія. / Ю.М. Жорнокуй, С.О. Сліпченко, В.Г. Жорнокуй. Харків: ЕКУС, 2021. 248с.

Корпоративне право крізь призму судової практики: монографія. /За ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2021. 512 с.

Тема № 6. Публічно-правові утворення як суб'єкти цивільних правовідносин: доктринальні та прикладні аспекти.

Питання для обговорення та дискусії:

1. Історико-правовий розвиток поняття публічно-правового утворення як суб'єкта цивільних правовідносин.
2. Поняття правосуб'єктності публічно-правового утворення як цивільно-правової категорії.
3. Поняття цивільної правоздатності публічно-правового утворення.
4. Поняття цивільної дієздатності публічно-правового утворення та його розвиток у цивільно-правовій доктрині.
5. Деліктоздатність публічно-правового утворення.

Додаткові питання для дискусії:

Назвіть кваліфікуючі ознаки публічно-правових утворень як суб'єктів цивільного права.

Розкрийте проблематику так званої подвійної правосуб'єктності публічно-правових утворень у доктрині цивільного права.

Охарактеризуйте концепцію розмежування відповідальності між публічно-правовими утвореннями відповідно до чинного законодавства України.

Рекомендована література:

Клименко О. М. Особливості правового становища держави як суб'єкта приватного (цивільного) права: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. - К., 2006. - 22 с.

Мейер Д. И. Русское гражданское право. - М.: Статут, 2000.

Ніколаєв І. С. Держава Україна як суб'єкт міжнародного приватного права: Автореф. дис. канд. юрид. наук. т-Х., 2006. - 20 с.

Первомайський О. О. Окремі питання участі територіальних громад у цивільних правовідносинах // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - 2002.-№ 2. - С. 69-71.

Музика Л. А. Проблеми права комунальної власності в Україні: Монографія. - К.: Атіка, 2006. - 228 с.

Борисова В. І., Баранова Л. М., Ігнатенко В. М., Первомайський О. О., Сиротенко С. Є. Правові проблеми комунальної власності: Монографія (За заг. ред. В. І. Борисової). - Харків: Вапнярчук Н. М., 2007. - 144 с.

Винар Л. В. Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. - Львів, 2006. - 20 с.

Цивільне право України: Академічний курс: Підручник: У двох томах / За заг. ред. Я.М.Шевченко. - Т. 1. Загальна частина. - К.: Ін Юре, 2003. - 520 с.

Харитонов Е. О. Гражданский кодекс Украины: комментарий / Е. О. Харитонов. - Х.: ООО «Одисей», 2003. - 678 с.

Цивільне право. Загальна частина / За ред. професорів Підопригори О. А., Бобрової Д. В. - К.: ВЕНТУРІ, 1995. - 544 с.

Цивільне право України: підручник: у 2 кн. / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. - Кн. 1. - К.: Юрінком Інтер, 2002. - 719 с.

Цивільне право: підручник: в 2 т. / [Борисова В. І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.]; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеєвої, В. Л. Яроцького. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - Т.1. - 2004. - 480 с.

Цивільне право України. Академічний курс / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Вид.2-ге, доп. і перероб. – К.: Концерн «Видавничий Дім Ін Юре», 2006. – Т.1. – 2006. – 602 с.

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К.: Істина, 2004. – 928 с.

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Вид. 3-є перероб. та доп. / за заг. ред. Харитонова Є. О. – Одеса: Юрид. літ., 2003. – 1079 с.

Зорислава Ромовська Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник,- К.: Атіка, 2005.- 560 с.

Заїка Ю.О. Українське цивільне право. Навч. посіб. — К. Істина, 2005. – 312 с.

Цивільне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.

Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової. – 2010 . – 752 с.

Достдар Р. М. Публічно-правові утворення в цивільних правовідносинах [Електронний ресурс] / Р. М. Достдар // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. - 2015. - Вип. 1(1). - С. 154-156. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2015_1\(1\)__38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2015_1(1)__38)

Теоретичні основи публічного управління сільськими територіями : опор. конспект лекцій / упоряд.: В. М. Вакуленко, В. С. Куйбіда, М. К. Орлатий, О. І. Павлов; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Київ : НАДУ, 2016. - 55 с. - (Б-ка сіл. голови). - Бібліогр.: с. 47-55

Міщук Є. В. Окремі аспекти дослідження визначення сутності понять "публічна влада" та "публічне управління" [Електронний ресурс] / Є. В. Міщук, О. В. Лісевич // Інвестиції: практика та досвід. - 2018. - № 3. - С. 117-120. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2018_3_26

Малишева О. В. Експлікація концепту "публічна влада" у вітчизняному науковому дискурсі [Електронний ресурс] / О. В. Малишева // Теорія та практика державного управління. - 2018. - Вип. 4. - С. 94-99. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpdu_2018_4_14

Шаульська Г. Механізми взаємодії громадськості з органами публічної влади в Україні: Монографія\Інститут законодавства Верховної ради, 2018 - 199 стор.

Георгієвський Ю. В. Компетенція органів публічної влади: теорія і практика застосування: наук. доп. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2016. 48 с.

Тема № 8. Договірна форма реалізації правосуб'єктності суб'єктами цивільного права.

Питання для обговорення та дискусії:

1. Сутність договору як універсальної правової форми реалізації правосуб'єктності учасників цивільних відносин.
2. Договороздатність фізичної особи.
3. Договороздатність юридичної особи.
4. Договороздатність публічно-правових утворень.
5. Договір як акт індивідуального правотворення.
6. Непоіменовані договори в цивільному праві України.

Додаткові питання для дискусії:

Розкрийте проблематику визначення моменту виникнення прав та обов'язків за договором.

Назвіть основні концепції щодо договору як універсального механізму правового регулювання.

Розкрийте проблему потрібного трактування природи договору як документа, правовідношення та юридичного факту.

Рекомендована література:

Васильєва В.В. Договір як підстава виникнення цивільно-правового зобов'язання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / НДППіП ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрНУ. Київ, 2013. 216 с.

Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія. За заг. ред. проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 298 с.

Кузнєцова Н.С. Розвиток громадянського суспільства та сучасне приватне право України. Приватне право. №1. 2013. С. 51-64

Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Т. 3: Цивільно-правові науки. Приватне право; за заг. ред. Н. С. Кузнєцової. Харків: Право, 2008. С. 34.

Скакун О. Ф. Теорія держави і права: [підручник] / О. Ф. Скакун / [пер. з рос.]. Харків: Консум, 2001. 656 с.

Черепакін Б. Б. К вопросу о частном и публичном праве. Труды по гражданскому праву. М., 2001. 604 с.

Р.А. Майданик. Цивільне право як сфера приватного права України. Приватне право. №1. 2013. С. 65-80.

Крупчан О. Д. Актуальні проблеми вітчизняної цивілістики. Корпоративне право України та інших європейських країн: порівняльно-правова характеристика : збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (26–27 вересня 2014 р., м. Івано-Франківськ). НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України ; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2014. С. 3–8.

Погрібний С.О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: монографія. К.: Правова єдність, 2009. С. 44. 304 с.

Зозуляк О.І., Сіщук Л.В. Роль договору у структурі механізму регулювання цивільних правовідносин. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія. Івано-Франківськ, 2016. С. 111-126.

Луць В. В. Договір як регулятор цивільних відносин. Право України. 2012. №9. с. 19 – 25.

Тема №9. Корпоративна форма реалізації правосуб'єктності суб'єктами цивільного права.

Питання для обговорення та дискусії:

1. Особливості створення юридичних осіб фізичними особами.
2. Юридичні особи як засновники юридичних осіб.
3. Публічно-правові утворення як засновники юридичних осіб.
4. Легальний порядок створення юридичних осіб відмінності у поняттях засновник та учасник юридичної особи.
5. Система юридичних осіб за законодавством України.

Додаткові питання для дискусії:

Наведіть приклади створення юридичних осіб виключно фізичними особами? Окресліть основні відмінності між засновником та учасником корпоративної юридичної особи?

Розкрийте роль засновницького договору при корпоративній формі реалізації правосуб'єктності учасника цивільних правовідносин?

Рекомендована література:

Корпоративне право Польщі та України: монографія / Васильєва В.А., Гербет Анджей, Ковалишин О.Р. [та ін.]; за ред. проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 377 с.

Корпоративне право Австрії та України: монографія / Васильєва В.А., Ковалишин О.Р., Вікторія Робертсон [та ін.]; за ред. проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2015. 250 с.

Корпоративне право України: проблеми теорії та практики : монографія; за заг. ред. проф. В. А. Васильєвої; Нац. акад. правових наук України, Науково-дослід. ін-т приват. права і підприємств ім. акад. Ф. Г. Бурчака, Лабораторія проблем корпорат. Права ; ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника», Навчально-наук. юрид. ін.-т. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2017. 612 с.

Корпоративні правовідносини: монографія. / Ю.М. Жорнокуй, С.О. Сліпченко, В.Г. Жорнокуй. Харків: ЕКУС, 2021. 248с.

Корпоративне право крізь призму судової практики: монографія. /За ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2021. 512 с.

Сіщук Ліліана Василівна. Правонаступництво в корпоративних правовідносинах.- Дис. канд. юрид. наук: 12.00.03, Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака. Київ, 2014. 200 с.

Саветчук В.М. Правове регулювання злиття та приєднання юридичних осіб за правом України та європейського союзу. Дис. канд. юрид. наук: 12.00.03, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Навчально-науковий юридичний інститут. Івано-Франківськ, 2014. 207 с.

РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Форми самостійної роботи аспірантів денної форми навчання з дисципліни

«ТЕОРІЯ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА»

Види самостійної роботи входять уже в структуру навчальної дисципліни і передбачають дослідницькі елементи, зокрема, вихід на складання логічних схем, таблиць, виявлення прогалін та суперечностей у нормах чинного законодавства, самостійне ознайомлення з матеріалом окремих тем, підготовку рефератів, аналіз ситуаційних завдань тощо.

Під час проведення практичних занять можливості здійснення аспірантами самостійної роботи збільшуються за рахунок підготовки до проведення дискусій, моделювання практичних ситуацій, участі у конференціях, презентуванні результатів дослідницької роботи, проведення детального огляду монографічних досліджень з тематики дисципліни.

Вказані форми проведення самостійної роботи змушують аспірантів самостійно мислити, вміти застосовувати норми законодавства на практиці, враховуючи їх неоднозначність та суперечливість.

1.Опрацювання тематики, винесеної на самостійне вивчення в межах програми дисципліни. Необхідність вказаної форми самостійної роботи зумовлена тим, що кількість виділених згідно з навчальним планом аудиторних годин не дозволяє в повній мірі викласти усю тематику, яка входить у програму дисципліни. Саме тому на самостійне опрацювання виносяться такі теми, як:

Тема № 1. Теоретико-правові підходи до розуміння суб'єктів права. Суб'єкти права та суб'єкти правовідносин.

Поняття суб'єкта права : основні кваліфікаційні характеристики. Підходи щодо розуміння поняття суб'єкта правовідносин. Відмінність між поняттями суб'єкта права та суб'єкта правовідносин. Теоретико-правові підходи щодо розмежування означених понять.

Тема № 2. Суб'єкти цивільних відносин: поняття, кваліфікаційні ознаки, класифікація.

Кваліфікаційні ознаки суб'єкта цивільних правовідносин. Загальна характеристика фізичних осіб як суб'єктів цивільних правовідносин. Загальна характеристика юридичних осіб як суб'єктів цивільних правовідносин. Загальна характеристика публічно-правових утворень як суб'єктів цивільних правовідносин.

Тема № 3. Поняття, кваліфікаційні ознаки та складові правосуб'єктності: доктринальні підходи.

Поняття правосуб'єктності в теорії держави і права та в цивільному праві. Складові елементи правосуб'єктності : легальні та доктринальні підходи. Правоздатність як елемент правосуб'єктності. Дієздатність як елемент правосуб'єктності. Деліктоздатність як елемент правосуб'єктності.

2. Підготовка та написання рефератів. Має за мету відобразити знання аспірантом категоріального апарату корпоративного права, основних підходів до розуміння корпоративного права. Використання даної форми самостійної роботи забезпечує формування в аспірантів самостійності мислення та логічності застосування наявного фактичного матеріалу. Під час оцінки результативності написання реферату слід враховувати наявність особистої позиції щодо розуміння винесеної для опрацювання тематики. Загальний обсяг реферату повинен становити 10-15 сторінок. Реферати повинен мати чітку та логічно побудовану структуру.

Приклади рекомендованих тем рефератів:

Розмежування виключної та спеціальної правоздатності юридичних осіб.

Емансипація в цивільному праві України.

Особливості реалізації договірної правосуб'єктності територіальними громадами.

Держава як учасник цивільних правовідносин.

Обмеження цивільної дієздатності фізичних осіб: проблематика розширення визначених у законодавстві підстав.

Оцінки за підготовлені реферати виставляються в межах семінарських занять.

3. Підготовка індивідуальних науково-дослідницьких завдань у вигляді есе. Вказана форма самостійної роботи аспірантів перш за все вимагає окреслення мети та завдань доповіді, визначення кола завдань, які мають нею охоплюватися. В результаті такої діяльності аспіранти набувають навиків добору допоміжної інформації, аналізу наукових публікацій, та формування власної позиції щодо вдосконалення окремих норм законодавства.

Методичні вказівки для підготовки індивідуальних завдань: Індивідуальна робота виконується українською мовою у вигляді друкованого або електронного документу (на електронну адресу викладача). Загальний обсяг не повинен бути меншим за 5 сторінок формату А4. Робота виконується у строки, що визначаються викладачем, але не пізніше строків зарахування відповідних змістових модулів навчальної дисципліни. Теми (завдання) індивідуальних робіт не можуть повторюватися у межах одного навчального курсу: два чи більше аспірантів не можуть виконувати одне й те саме індивідуальне завдання.

Структура індивідуальної роботи:

Титульний аркуш: зазначається вид, тема індивідуальної роботи, відомості про аспіранта.

Вступ: зазначається актуальність роботи, мета роботи та завдання, використані методи роботи (дослідження літератури, Інтернет, комп'ютерної правової бази, власні висновки, спостереження, робота зі зразками документів тощо);

Основна частина: виконується завдання індивідуальної роботи (з необхідним законодавчим обґрунтуванням, посиланнями на відповідні статті, пункти відповідних нормативних актів). Основна частина може підлягати структуруванню, обов'язково повинна містити елементи аналізу наукової літератури, періодики, чинного законодавства, судової практики тощо.

Висновки: наводяться основні результати проведеного аналізу;

Список використаних джерел: перелік використаного нормативного матеріалу, наукової літератури, сторінок Інтернет, матеріалів практики та інших джерел.

При посиланні на правові джерела належить повністю наводити їх реквізити відповідно до вимог щодо оформлення бібліографії.

На підставі проведеного дослідження наукової літератури і нормативно-правової бази, аспірантові належить запропонувати власне бачення розв'язання проблеми. Не будуть зараховані ті роботи, які не мають посилань на відповідний нормативний матеріал: кожне твердження у роботі має бути юридично підкріплене посиланням на відповідне джерело права. Застосування матеріалів практики, статистичних даних, ілюстрацій, графіків, схем, таблиць тощо буде впливати на підвищення оцінки роботи, але не є обов'язковим для індивідуальних робіт.

Індивідуальна робота – це має бути самостійна творча робота аспіранта: це мають бути його власний аналіз законодавства, ідеї, думки, висновки тощо. Аспірант повинен максимально проявити себе у такій роботі. Переписування думок інших авторів, компіляції чужих творів, або просто копіювання текстів нормативних актів призводять до не зарахування індивідуальної роботи. Зараховуються тільки роботи, які містять оригінальні ідеї, думки, висновки самого аспіранта, і при цьому – розв'язують певну наукову проблему.

Аспірант може обрати тему індивідуального завдання із переліку тем, запропонованих викладачем, а може обрати тему завдання спільно із викладачем. Тема індивідуального науково-дослідницького завдання може безпосередньо чи опосередковано бути пов'язана із темою дисертаційного дослідження аспіранта.

Максимальна оцінка за кожне індивідуальне науково-дослідницьке завдання завдання – 10 балів. У разі допущення аспірантом помилок, неналежного опрацювання законодавства тощо, робота може бути або не зарахована, або здобути меншу кількість балів.

4. Рецензія на наукові статті (обсяг рецензії становить 1-2 сторінки, тема статті для рецензування визначається спільно викладачем та здобувачем) – максимальна оцінка 5 балів. Наукові статті для рецензування обираються спільно викладачем та здобувачем на основі врахування наукових інтересів здобувача. Виконання такого виду роботи дає можливість оцінити здатність аспіранта до системного аналізу наукової літератури та здатність на його основі сформулювати концепцію наукової статті у стислому вигляді. Підготовлена рецензія повинна свідчити про здатність аспіранта до критичного мислення та до формування відповідних аргументів щодо сприйняття чи критики поданої у науковій статті концепції чи вирішення поставленої наукової проблеми.

5. Анотація монографічного дослідження (обсяг анотації становить 1-2 сторінки, обрання монографії здійснюється спільно викладачем та здобувачем) – максимальна оцінка 5 балів.

Приклади рекомендованих для опрацювання монографій:

Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2007. 432 с.

Жигалкін І. П. Установи як юридичні особи : монографія. Х. : Право, 2010. 168 с.

Зозуляк О. І. Реалізація цивільної правосуб'єктності юридичних осіб у договірній формі: монографія. Івано-Франківськ, Нова Зоря. 2013. 216 с.

Первомайський О.О. Участь територіальних публічно-правових утворень в цивільних відносинах: проблеми теорії та практики: монографія . К.: Ред. журн. «Право України, 2013. 196 с.

Стефанчук М.О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення: монографія. Київ: Арттек, 2020. 479 с.

Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.

Вказані приклади мають орієнтовний характер.

6. Аналіз чинного законодавства на предмет наукової та прикладної проблематики (тематика визначається спільно викладачем та здобувачем)– 5 балів.

В основі аналізу знаходяться норми чинного законодавства та постанови Пленуму Вищого господарського суду та Пленуму Верховного

суду. Окрім того, позиції, викладені у вказаних постановних можуть деталізуватися на прикладах рішень судів першої та апеляційної інстанцій. Обсяг такої роботи становить приблизно до 10 сторінок тексту авторського характеру.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєва В. А. Корпорації як суб'єкти корпоративних відносин. Корпоративне право України: підручник / В. В. Луць, В. А. Васильєва, О. Р. Кібенко, І. В. Спасибо-Фатєєва [та ін.]; за заг. ред. В. В. Луця. К. : Юрінком Інтер, 2010. 384 с. С. 88 – 97.
2. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія. / за заг. ред. проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
3. Жорнокуй Ю.М. Цивилистическая основа реализации субъективного корпоративного права: монографія. Х. : Золота миля, 2012. 186 с.
4. Зеліско А.В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних правовідносин: монографія. Івано-Франківськ, 2017. 445 с.
5. Зозуляк О.І. Реалізація цивільної правосуб'єктності юридичних осіб у договірній формі: монографія. Івано-Франківськ: Нова зоря, 2012. 216 с.
6. Зозуляк О. І. Непідприємницькі юридичні особи як суб'єкти цивільного права : теоретичний та практичний аспекти : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2017. 432 с.
7. Корпоративне право України: проблеми теорії та практики : монографія; за заг. ред. проф. В. А. Васильєвої; Нац. акад. правових наук України, Науково-дослід. ін-т приват. права і підприємн-ва ім. акад. Ф. Г. Бурчака, Лабораторія проблем корпорат. Права ; ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника», Навчально-наук. юрид. ін.-т. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2017. 612 с.
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за відповід. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2011. Т. 1. 2011. 864 с.
9. Оприско М. В. Договори про відчуження корпоративних прав : автореферат дис.. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2014. 20 с.
- 10.Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2007. 432 с.

- 11.Васильєва В.В. Договір як підстава виникнення цивільно-правового зобов'язання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / НДППіП ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрНУ. Київ, 2013. 216 с.
- 12.Жигалкін І. П. Установи як юридичні особи : монографія. Х. : Право, 2010. 168 с.
- 13.Зозуляк О. І. Реалізація цивільної правосуб'єктності юридичних осіб у договірній формі: монографія. Івано-Франківськ, Нова Зоря. 2013. 216 с.
- 14.Суб'єкти цивільного права / ред. Шевченко Я. М. Харків: Харків юридичний, 2009. 632 с.
- 15.Первомайський О.О. Участь територіальних публічно-правових утворень в цивільних відносинах: проблеми теорії та практики: монографія . К.: Ред. журн. «Право України, 2013. 196 с.
- 16.Прилуцький Р. Б., Миргородська А. П. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права [Текст] // Юрид. наука : наук. юрид. журн. - 2017. - С. 46-47.
- 17.Стефанчук М.О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення: монографія. Київ: Арттек, 2020. 479 с.